

FORORD

INTRODUKTION TIL ARTIKLERNE

I nærværende udgave af *UCN Perspektiv* sætter vi fokus på in- og eksklusion i pædagogisk praksis.

Hvad enten du er barn i en vuggestue eller børnehave, elev i folkeskolen, studerende på en ungdomsuddannelse, en erhvervsuddannelse, et universitet eller en professionshøjskole, forælder til et barn i en af disse institutioner, bruger af et pædagogisk botilbud eller lærer, pædagog eller anden fagprofessionel, der beskæftiger dig med pædagogik og didaktik, ja, så er pædagogisk praksis en central del af dit liv og virke. Med andre ord er deltagelse i en eller anden form for pædagogisk praksis hverdag for en stor del af os og dermed en afgørende del af vores demokratiske samfund og samfundsmæssige sammenhængskraft.

Den pædagogiske praksis er per definition en formålsorienteret praksis. Det vil sige, at når vi holder skole og uddannelse, sikrer små børn dagtilbud eller tilbyder et pædagogisk botilbud for voksne med udviklingshandicap, så er det altid forankret i et formål og nogle konkrete mål. Med andre ord vil vi som samfund noget med nogen. Spørgsmålene, der er allestedsnærværende, er imidlertid, *hvad* vi vil med dem, *hvem* det er, vi vil noget med, samt ikke mindst, om *alle* har adgang til det, vi stiller til rådighed.

Når vi taler om pædagogisk praksis, må vi nødvendigvis også tale om barrierer for deltagelse på den ene side og befordrende rammer for deltagelse på den anden. På trods af at vi har talt om inklusion som et pædagogisk ideal i

årtier, og vi har underskrevet og ratificeret en række internationale hensigtserklæringer såsom Salamancaerklæringen, handicapkonventionen og FN's verdensmål, der alle peger på, at samfund, der er inkluderende, er mindre diskriminerede og i det hele taget mere befordrende for alle menneskers trivsel og udvikling, så er der indikationer på, at det flere steder går den forkerte vej. For eksempel er antallet af børn og unge i folkeskolen, der henvises til segregeret specialundervisning, stigende på trods af flere årtiers klare inklusionsbestrebelse.

Eksklusionspraksisser er på mange måder vævet ind i vores fælles liv og i samfundsmæssige institutioner, og noget tyder på, at inkluderende reformer i folkeskolen, i dagtilbud og i det hele taget i pædagogisk praksis er en af de mest substantielle og udfordrende reformer – ikke alene i Nordjylland og Danmark – men i et internationalt perspektiv.

Forskningscenter for in- og eksklusion i pædagogisk praksis tager livtag med disse udfordringer og har bl.a. til formål at bidrage med forskning af høj videnskabelig kvalitet, der kan afstedkomme praksisrettede og professionsrelevante bud på løsninger på centrale samfundsudfordringer i forhold til inklusion og eksklusion i pædagogisk praksis. I dette nummer af *UCN Perspektiv* præsenterer vi en række perspektiver på in- og eksklusion i pædagogisk praksis, der har en vis tematisk bredde, og som i høj grad er kendetegnende for forskningscenterets virke.

Dette temanummer henvender sig til alle med interesse for in- og eksklusion i pædagogisk praksis, men i særlig grad til studerende og undervisere på landets professionshøjskoler samt fagprofessionelle i skoler, uddannelsesinstitutioner, botilbud, dagtilbud og andre pædagogiske praksisformer.

Temanummeret lægger ud med artiklen **30 år efter Salamancaerklæringen – hvor står skolens inklusionsbestrebelse?** Artiklen tager udgangspunkt i Salamancaerklæringens 30-års jubilæum i 2024, der markerede tre årtiers inklusionsbestrebelse i den danske folkeskole. Thomas Engsig tager i artiklen livtag med det ambitiøse ærinde at diskutere, hvor skolens inklusionsbestrebelse står 30 år efter Salamancaerklæringens fødsel. På baggrund af såvel international inklusionsforskning som kvantitative analyser af data fra 156 nordjyske skoler og knap 5.200 respondenter fremdrages en række mulige forståelser på makro-, meso- og mikroniveau, der kan lede os i retningen af svar på, hvor skolens inklusionsbestrebelse står anno 2025 og hvorfor.

I artiklen **Fælles om elevfravær – en analyse af forældres perspektiver på årsagerne til deres børns langvarige, bekymrende skolefravær og deres samarbejde med skolen** anlægger Anne Sofie Trangeled Larsen, Majbrit Mohr Damsgaard og Jens Sand Østergaard et forældreperspektiv på problemstillingen om børn med langvarigt bekymrende skolefravær. I artiklen foretages en tematisk

FORORD

forløbsanalyse af forældrenes oplevelser af deres barns skoleforløb: Fra de første tegn på mistrivsel viser sig, til barnet udvikler langvarigt, bekymrende skoleforløb, til beskrivelsen af skole-hjem-samarbejdet og rådgivende samtaler med det offentlige. Forfatterne viser i artiklen, at forældrene italesætter et ønske om at blive set som en resurse fremfor som en modpart, og de ønsker at blive inddraget i beslutningerne om deres barns trivsel og skolegang.

Oline Pedersen og Aila Stine Thorup Jensen undersøger i artiklen **”Kan du sige ’Ja, Victoria, det var dejligt at få massage?’” – om manualbaserede koncepter i dagtilbudspraksis**, hvad der sker, når man anvender et manualbaseret koncept i praksis i dagtilbud. I artiklen er der fokus på, hvilke deltagespositioner der inkluderes og ekskluderes for børn i den manualbaserede pædagogiske praksis i dagtilbud, og hvordan pædagogernes faglige dømmekraft påvirker disse processer. Artiklen viser, at der kan være en risiko for, at børnene blive positioneret i en ekskluderet og underlegen position, hvis de ikke gør og siger det, som der ifølge konceptet forventes, og at hvis dette skal undgås, så kræver det, at pædagogerne aktivt bruger deres faglige dømmekraft og er villige til at være fleksible i forhold til konceptets manual. Artiklen tager udgangspunkt i et mindre kvalitativt forskningsprojekt, der anvender video- og audioobservationer som metode.

Artiklen **Når åbne spørgsmål åbner klasserummet** af Henrik Madsen, Lisa Rygaard Frost Kristensen og Stine Bylin Bundgaard tager afsæt i et pilotprojekt om dialogisk filosofiundervisning i skolen. Artiklen viser, hvordan filosofisk dialog og æstetisk formsprog potentielt kan understøtte flerstemmighed og deltagesmuligheder i klasserummet, og den giver et praksisnært blik på tre fremtrædende dialogtyper fra

klasserummet – den kumulative, disputerende og eksplorative. På baggrund af pilotprojektet viser artiklen, hvordan den eksplorative dialogtype er den dialogtype, der bedst styrker deltagesmulighederne, men samtidig også er den vanskeligste for eleverne at håndtere – særligt i gruppearbejde, hvor læreren ikke er til stede.

Lisbeth Nielsen, Thomas Heegaard Christensen, Jeanette Schade Leth og Thomas Waring Stubben peger i artiklen **Inkluderende fællesskaber og relationel praksis – demens’ betydning for mennesker med intellektuelt udviklingshandikaps inklusion** på betydningen af demens hos mennesker med intellektuelt udviklingshandicap i forhold til deltagelse i relationelle sammenhænge og deltagelse i meningsfulde fællesskaber. På baggrund af forskningsprojektet *Øget trivsel og livskvalitet for mennesker med udviklingshæmning og demens*, der er et samarbejde med fire botilbud for voksne med udviklingshandicap i Frederikshavn Kommune, fremdrages der i artiklen resultater, der viser, at relationer hos mennesker med udviklingshandicap kan udfordres på flere niveauer, når demenssygdommen indtræffer. I forhold til spørgsmål om in- og eksklusion giver dette udfordringer for borgerne, da det får betydning for anerkendelsen af dem som mennesker og dermed betydning for deres livskvalitet.

I artiklen **Inklusion i danskundervisningen. Potentialer for faglig inklusion i skolens danskundervisning – empiriske nedslag i litteraturundervisning i 6. kl.** sætter Marianne Oksbjerg spørgsmålstejn ved in- og eksklusion i en faglig og didaktisk ramme og præsenterer en undersøgelse af elevers faglige inklusion i grundskolens danskundervisning. I artiklen peges der på nødvendigheden af at skabe ny viden om og øget opmærksomhed på faglig inklusion i skolen samt at opfordre til fagdidaktisk refleksion vedrørende inklusion i alle skolens

fag. Gennem analyser af data viser Oksbjerg, at elever i danskundervisningen kan mangle faglige deltagesmuligheder og derfor kun delvist er inkluderet i undervisningsfællesskabet.

I artiklen **Mental sundhed og studiestart** af Jeanette Schade Leth og Bolette Rye Mønsted er der fokus på vores egen verden gennem et analytisk blik på inkluderende fællesskaber på grunduddannelser ved professionshøjskolen UCN. Artiklen undersøger studerendes oplevelser og udfordringer i forbindelse med skabelsen af et støttende og inkluderende fællesskab under studiestart med særligt fokus på at styrke mental sundhed og sætte spørgsmålstejn ved, hvordan det inkluderende fællesskab på lærer- og pædagoguddannelsen opleves, når man som studerende har modtaget undervisning i ABC for mental sundhed.

Temanummerets sidste artikel, **Indretning og organisering til leg og læring i et inklusionsperspektiv** af Torben Næsby og Lena Lindbjerg Sperling, tager afsæt i spørgsmålet om, hvorvidt og i så fald hvordan dagtilbuddets indendørs indretning og organisering til leg og læring hænger sammen med børns muligheder for leg og fysisk, social og mental inklusion. På baggrund af data fra 124 observationer af læringsmiljøkvalitet foretaget med Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3) i fire kommuner vises en sammenhæng mellem kvaliteten af fri leg og den gennemsnitlige kvalitet af forhold omkring dagtilbuddenes indretning og organisering til leg og læring.

Vi håber, at du finder dette temanummer både perspektivrigt og interessant, samt at artiklerne kan bidrage til professionsnære refleksioner, spørgsmål og måske nye erkendelser.

God læsning!

Thomas Engsig, forskningsleder og docent, og Oline Pedersen, docent